

Maaseudun sosiaalityön muutos kunta-aikaisesta suhdeperustaisuudesta kohti yhtenäisempää hyvinvointialueen sosiaalityötä

Kaisa Suksi-Koivisto

Aluksi

Pohdin tässä artikkelissa maaseudun sosiaalityön kontekstin muutosta hyvinvointialueuudistuksen myötä. Artikkelin pohjana on Jyväskylän yliopiston sosiaalityön aineopinnoissa vuonna 2023 kirjoittamani kandidaatintutkielma, jossa tutkin kirjallisuuskatsauksen keinoin maaseudun sosiaalityötä. Tutkielmani vahvasti ajatustani siitä, että maaseudun sosiaalityö eroaa kaupunkisosaalityöstä (jota sosiaalityö implisiittisesti on, jos ei muuta erikseen mainita!) yhteisöllisyytensä ja korostuneen suhdeperustaisuutensa vuoksi. Aloitan tiivistämällä kandidaatintutkielmani päätulokset lukuun Maaseudun sosiaalityö kunta-aikana. Tämän jälkeen pohdin palveluita maaseudulla silloin, kun soteuudistuksen valmistelu näkyi jo suunnitelmatasolla. Pohdin sosiaalityön paikkaa hyvinvointialueuudistuksen jälkeen sekä yleisesti että erityisesti maaseudun sosiaalityössä ja -palveluissa. Lopuksi reflektoin aihetta omasta asiakastyötä tekevän sosiaalityöntekijän näkökulmastani.

Maaseudun sosiaalityö kunta-aikana

Maaseudun sosiaalityö on muuttunut valtavasti 2000-luvun alun aikana: aiemmin toimittiin kuntatasolla ja sosiaalityöntekijällä saattoi olla hoidettavana yhdennetyn sosiaalityön myötä hoidettavana kaikenikäisiä asiakkaita. Maaseutukunnissa saattoi sosiaalihoitajan lisäksi olla vain yksi tai kaksi sosiaalityöntekijää, joten työtä piti tehdä laaja-alaisesti. Tämä lisäsi sosiaalityöntekijän osallisuutta yhteisössä, kun hän tunsu eri-ikäisiä kunnan asukkaita perheineen ja muine yhteisöineen. Tilanteisuus näkyi maaseudun sosiaalityössä, koska työntekijä työskenteli kokonaisvaltaisesti. (Myller 2022, 72–76 ja Raitakari ym. 2022, 257.)

Kuntayhtymien myötä työyhteisö laajeni ja alettiin erikoistua: lastensuojelu, toimeentulotuki ja vanhus- ja vammaistyö. Hyvinvointialueiden perustamisen tuoma muutos sosiaalityöhön on kuitenkin valtava verrattuna kuntaliitosaikaankin. Työskentelytiimit rakentuvat alueellisesti ja kunnan alue saattaa kuulua useisiin eri tiimeihin riippuen siitä, työskenteleekö palvelutarpeen arvioinnissa, lapsiperheiden asiakkuustiimissä, aikuissosiaalityössä vai muissa palveluissa. Kaikissa palveluissa paikallisia toimijoita ei ole, tai ei ole yhtään sosiaalityöntekijää, jonka pääasiallinen tai kokoaikainen toimipiste olisi tietyssä maalaiskunnassa millään palvelulinjalla. Tutkijana ja sosiaalityöntekijänä ajattelen sosiaalityön olevan aina kontekstisidonnaista. Maaseudulla kontekstisuus korostuu, koska sosiaalityön ajatellaan implisiittisesti toteutuvan kaupunkioloissa, jos maaseutua ei erikseen mainita (esim. Myller 2022, 78; Roivainen 2017b,

124–125). Ajatusta vahvistaa myös mm. Kirsi Juhilan (2018) kirja *Aika, paikka ja sosiaalityö*, jossa hän kirjoittaa paikkalähtöisestä ja jalkautuvasta sosiaalityöstä liittyen maaseudun sosiaalityöhön.

Perinteistä yhteisöön keskittymistä nähdään edelleen maaseudulla, ja kunta-aikana sitä nähtiin myös maaseudun sosiaalityössä (ks. esim. Kilpeläinen 2016, 42–43 ja 73; Jaakkola 2015, 87–88). Pekkarinen ja Kiviranta kirjoittavat (2023, 212) yhteisösosiaalityön vaativan “näköalaa yhteisöön ja yhteisössä olemiseen”. Pekkarisen ja Kivirannan mukaan yhteisösosiaalityötä ei voi tehdä, jos ei osaa asettua yhteisön osaksi. Byrokraattisuuttaan vähentämällä työntekijä asettuu kriittisen tarkastelun kohteeksi. Roivainen (2017b, 124–125) kirjoittaa maaseudun sosiaalityön olevan mahdollisuuksien mukaan aina yhteisöt huomioon ottavaa. Maaseudulla on otettava huomioon palvelujen saatavuuden hankaluudet pitkien välimatkojen takia ja siksi lähiyhteisöjen tuki on maalla tärkeää. Maaseudun sosiaalityössä on tunnettava alue ja sen erityispiirteet, jotta palvelut osataan räätälöidä maaseutuyhteisöihin. Maaseutuyhteisöissä suhteet voivat pitkistä välimatkoista huolimatta olla hyvin tiiviitä. Tämä näyttäytyy sekä hyvänä asiana yhteisön tuen saamisen kannalta että haasteena avun hakemisessa esimerkiksi anonymiteetin säilyttämisen hankaluuden vuoksi.

Paikallistuntemusta ja sosiaalisten suhteiden tärkeyttä painotti myös Kilpeläinen (2016, 46–47) tutkiessaan teknologian hyödyntämistä maaseudun sosiaalityössä. Kilpeläisen mukaan teknologiaa hyödyntävän työntekijän täytyy tuntea maaseutusosiaalityön tarve ylläpitää kyläläisten luonnollista yhteisöllisyyttä ja mahdollistaa asiakkaiden osallisuus. Kilpeläinen (mt. 164) jatkaa, että hänen haastattelemansa kyläläiset pitivät mahdollisena, että teknologiavälitteisyys olisi osa palvelujen tarjontaa, mutta se edellyttäisi, että kaikilla on mahdollisuus ja taito käyttää tietokoneita. Kilpeläinen (2016, 142) toteaa, että maaseudullakin ihmiset ovat alkaneet kiinnittyä perheen ja asuinpaikan lisäksi myös itse valitsimiinsa yhteisöihin. Näiden yhteisöjen yhtenäisyyden ylläpito toteutuu teknologiavälitteisesti sähköpostin ja erilaisten viestipalvelujen kautta. Tätä kautta myös sosiaalityön on mahdollista tavoittaa ihmisiä.

Terhi Myller (2022) tutki väitöskirjaansa varten sosiaalityön ammatillista työkulutturia suhdeperustaisena sosiaalityönä maaseudulla ja kaupungissa. Tutkimus on laadullinen tutkimus, jossa on sekä systemaattinen kirjallisuuskatsaus pohjoismaisesta tutkimuskirjallisuudesta että sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden haastatteluita. Myllerin (mt. 65–66) mukaan maaseutukontekstissa yleiset sosiaaliset ongelmat, kuten köyhyys ja pitkäaikaistyöttömyys, liittyvät osittain työpaikkojen puutteeseen, pitkiin välimatkoihin ja valinnanmahdollisuuksien vähyyteen (myös Raitakari ym. 2022, 256). Maaseudulla asuvien ihmisten elämässä hyvinä asioina näyttäytyvät turvalliset ja kannattelevat ihmissuhteet ja epämuodollisten verkostojen muodostamat yhteisöt (Myller 2022, 68 sekä Jaakkola 2015, 175). Myller jatkaa, että erityisesti maaseudun sosiaalityö perustuu useammanlaisiin vastavuoroisiin vuorovaikutussuhteisiin. Maaseutukontekstissa sosiaalityöntekijän odotetaan olevan osa yhteisöä eikä työskentelyn byrokraattisutta tai työntekijän virkamiesmäisyyttä ymmärretä. (Mt.) Saman huomion on tehnyt myös Asta Niskala (2008, 63). Maaseudun sosiaalityön suhdeperustaisuudesta kirjoittavat myös Pugh ja Cheers (2010, xii xiii) kirjassaan brittiläisestä

maaseudun sosiaalityöstä. Heidän mukaansa maaseudun sosiaalityössä tarvitaan laaja-alaisen ammatillisen osaamisen lisäksi taitavaa vuorovaikutusosaamista.

Myller (2022) kuvaa väitöskirjansa tuloksina erilaisten asioiden varaan rakentuvaa sosiaalityön ammatillista työskulttuuria. Maaseudun sosiaalityön resursseina ja asiakassuhdetta vahvistavina elementteinä ovat yhteisöllisyys ja paikallisyhteisön tuki ja kontrolli eli maaseudun kontekstia hyödynnetään asiakastyössä. Työntekijää ohjaava normi on vuorovaikutus ja käytännöllisyys. Asiakassuhteessa tuttuus saattaa olla haaste asiakasprosessin toteuttamiselle ja työntekijän onkin pystyttävä tarkkaan eettiseen harkintaan ja vallankäytön perusteleamiseen. Tällaista maaseudulla vahvistuvaa sosiaalityön ammatillista työskulttuuria Myller kutsuu suhdeperustaiseksi, sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvaksi. (Mt. 117, 173 ja 180 ja Niskala 2008, 105–106.) Kaupungin sosiaalityötä Myller (mt. 78, 117, 137 ja 145; myös Niskala 2008, 62) kutsuu järjestelmäkeskeiseksi ja sitä leimaavat resurssiniukkuus ja välttämättömyyden reunaehdot. Kaupungissa sosiaalityöntekijä on hallinnollinen toimija ja hänen työtään vahvistavat kollegiaalinen tuki ja asiakasprosessin selkeys. Kolmas suhdeperustaisen sosiaalityön ulottuvuus, tilanteittainen ja kulttuurisissa käytännöissä rakentuva ei ollut Myllerin mukaan yleistä maaseudulla eikä myöskään kaupungissa. Se on käytössä silloin, kun sosiaalityön työskulttuuri on epävarma eikä ammatillista tukea ole saatavilla.

Palvelut sote-uudistusta valmisteltaessa

Perustuslain (PerL 1999/731 §6 ja §19) mukaan julkisen vallan vastuulla on turvata jokaiselle kansalaiselle hänen tarvitsemansa riittävät palvelut. Samoin kansalaisten oikeus valita asuinpaikkansa on turvattu perustuslailla. Perustuslakivaliokunta (26/2017 vp) on korostanut sanan ”riittävä” alueellista ulottuvuutta. Tutkimusta yhdenvertaisuudesta riittävien palveluiden alueellisen ulottuvuuden näkökulmasta ei juurikaan ole. (Rantamäki ym. 2021, 384.) Alueellisen yhdenvertaisuuden poliittisesta ja yhteiskunnallisesta ulottuvuudesta on (mt. 385) mainintoja kirjallisuudessa (myös esim. Therborn 2014, 63–66). Palveluiden keskittämistä on perusteltu (esim. Virkki 2011, 131) yhdenvertaisella saatavuudella sekä kustannustehokkuudella ja palveluiden vaikuttavuuden parantamisella.

Yhdenvertaisen saatavuuden näkökulmasta keskittäminen vaikuttaa palvelevan keskuskuntia- ja kaupunkeja, eikä alueellista näkökulmaa Rantamäen ym. (2021, 391–392) artikkelin mukaan juurikaan huomioida. Kirjoittajat (mt. 385 ja 388) pohtivat yksilön vastuuta omista valinnoistaan suhteessa alueellisen yhdenvertaisuuteen. Kirjoittajien mukaan jokaiselle lieenee selvää, että muutto kuntakeskuksen ulkopuolelle tarkoittaa välimatkaa palveluihin, mutta olisi kuitenkin kohtuullista kysyä, kuinka paljon vastuuta yksilöllä voi olla siitä, miten yhteiskunnallinen muutos vaikuttaa hänen asuinpaikkansa palveluihin. Olen itse pohtinut aihetta oman asuinkuntani näkökulmasta. Kuntaan muuttaessamme vuonna 2018 kunnassa oli vielä viisi alakoulua, joista jäljellä on nyt enää kolme. Kolmesta jäljellä olevasta koulusta kaksi on kunnan keskustaajaman eri kulmilla ja ne ”pullistelevat” koululaisista. Kolmas jäljellä oleva koulu on kyläkoulu noin 15 kilometriä keskustaajamasta, ja se on kutistunut kahden opettajan kouluksi tämän lukuvuoden alusta. Tätä koulua pitää pystyssä se, että rakennus on uudehko ja siinä toimii koulun lisäksi päiväkotia, kirjasto ja kerran

viikossa neuvola. Kyseisellä alueella on myös todella vireä kyläyhteisö, jonka tuki ja myös poliittinen painostus lienee vaikuttanut päätöksentekoon. Pohdin tätä esimerkkiä suuremmassa mittakaavassa: maaseudun palveluilla tulisi olla äänekkäitä puolustajia, jotta niitä ei päätöksenteossa unohdeta. On myös muistettava, että eriarvoisuus rakentuu sosiaalisesti eli ihmisten toimesta (Therborn 2014, 51).

Kaksi sosiaalityön emeritaprofessoria, Anneli Pohjola ja Mirja Satka (2022) pohtivat Januksen artikkelissaan sosiaalialan tietoperustaa sosiaali- ja terveydenhuollon uudessa palvelujärjestelmässä. Professorit olivat huolissaan siitä, ettei sote-uudistuksessa sanoiteta sosiaalista näkökulmaa, vaan uudistuksessa puhutaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisenä. ”Sosiaalista sotessa” tarvitaan kuitenkin esimerkiksi terveyserojen kaventamiseen, paljon palveluita käyttävien ihmisten tilanteen kokonaisuuden hahmottamiseen sekä elämäntilanteiden moninaisuuden ymmärtämiseen. Professorit haastavat sosiaalialan työntekijöitä tieteellisen tutkimusperustan vahvistamiseen ja tutkittujen työmenetelmien (”käypä sosiaalityö”-käytäntöjen) systemaattiseen tuottamiseen. Sosiaalialan ja erityisesti sosiaalityön tutkimusta tulisi tarkastella myös sosiaalityön ”pirullisten ongelmien” ratkomisena ja ottaa huomioon rakenteelliset, mikrotasoa laajemmat kokonaisuudet. Sosiaalityölle vuonna 2020 avautunut soveltavan tutkimuksen valtionrahoitus tukee tutkimusperustaisuustavoitetta.

Anna Nikupeteri työryhmineen (2021) on tutkinut lähipalveluiden saavutettavuuden kehyksiä ennen hyvinvointialueuudistusta. Artikkelissa (mt. 81) luotiin neljä eri kehystä saavutettavuudelle. Kehykset ovat 1) yhdenvertaiset mahdollisuudet palveluihin, 2) luottavaisuus palveluihin, 3) asiakkaiden ja ammattilaisten vastuunotto sekä 4) välittämisen kulttuuri. Pohdinnassaan (mt. 83) tutkijat tuovat esiin hyvinvointialueuudistuksen sekä mahdollisuuksia, kuten yhdenvertaisesti vaikuttavien palveluiden saamisen, että uhkia, kuten harvaanasuttujen alueiden asukkaiden yhdenvertaisen palveluiden saamisen vaarantumisen. Kirjoittajat tuovat esiin myös sen, että asiakkaiden ja ammattilaisten todellisuuksien etäytyminen vaikeuttaa suhdeperustaisen työn toteutumista. Kirjoittajien mukaan tarvitaan tutkimusta hyvinvointialueuudistuksen onnistumisesta myös alueellisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Rakenteellisesta näkökulmasta soteuudistus oli todella suuri muutos ja jo ennen hyvinvointialueiden aloitusta sosiaalityön paikasta uudistuksessa oli suuri huoli: ”Sote-yhteistyössä sosiaali on jäänyt terveyden alle – emme tule enää kuulluksi, terveydenhuoltoa kuullaan ja ratkaisut tehdään terveydenhuolto edellä ja sosiaalihuollolta ei edes kysytä enää mitään.” (Kannasoja & Ruonakangas 2021, 122.).

Sosiaalityön paikka hyvinvointialueuudistuksen jälkeen

Hyvinvointialueet ovat nyt toimineet yli kolme vuotta alettuaan vuoden 2023 alusta. Huolta herättää sosiaalihuollon eriytyminen kuntatoimijoiden palveluista, kasvatus-, opetus- ja sivistystoiminnasta (Matthies 2026). Eriytyminen hankaloittaa yhteistyön tekemistä asioissa, joissa se olisi tärkeää ja myös kustannustehokasta. Tämä näkökulma näkyy erityisesti maaseudulla, jossa on totuttu tekemään tiivistä yhteistyötä ja hoitamaan asioita olemassa olevien palveluiden yhteistyönä. THL:n raportissa (Tynkkynen ym. 2025) Tilannekuvia hyvinvointialueilta kirjoitetaan sosiaalityöstä osana hyvinvointialueiden toimintaa.

Raportista kuitenkin puuttuu sosiaalityön määrittely kokonaisuutena, toisin kuin esimerkiksi erikoissairaanhoido, josta on aivan oma lukunsa. Sosiaalityö on ripoteltu raporttiin mm. aikuissosiaalityön, lastensuojelun ja sosiaalihuollon perhepalvelujen alle, eikä sitä nähdä kokonaisuutena esimerkiksi luvussa 3: Yhdenvertaisuuden huomioiminen palveluiden järjestämisessä. Tämä vastaa Pohjolan ja Satkan (2022) huolta siitä, miten sosiaalinen ei tule näkyviin strategia- ja arviointitasolla hyvinvointialueuudistuksessa. Terhi Myller (2025) kirjoittaa artikkelissaan hyvinvointialueiden hyvinvointisuunnitelmista ja pohtii, näkyykö sosiaalityö niissä. Suunnitelmissa keskitytään sosiokulttuurismateriaaliin näkökulmiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työssä. Myller (mt. 75–76) toteaa, että ”sosiaalityön rooli ilmenee hyvinvointisuunnitelmissa epäselvästi” ja tämä voi johtua siitä, että ”sosiaalityössä on toistaiseksi saatavilla niukasti yhtenäisiä kansallisia tutkimusperustaisia suosituksia”. Artikkelin tulokset vastaavat pitkälti sitä, mitä emeritaprofessorit Pohjola ja Satka (2022) kirjoittivat ”käypä sosiaalityö”-suositusten puutteesta soteuudistusta valmisteltaessa.

THL:n raportin (Tynkkynen ym. 2025) puutteet sosiaalihuollon ja sosiaalityön näkökulmasta nähtiin muuallakin, sillä tänä vuonna ilmestyi raportti Hyvinvointialueuudistuksen arviointia sosiaalihuollon näkökulmasta (Heikkilä ym. 2026). Raportissa käydään läpi sosiaalihuoltoa sekä kokonaisuutena että sen kolmen osa-alueen (lastensuojelu, aikuissosiaalityö ja ikääntyneiden palvelut) kautta. Kokonaisuudessaan nähdään haasteita siinä, että sosiaalihuolto sovitettiin terveydenhuollon hierarkkiseen ja keskitettyyn järjestelmään (Heikkilä 2026, 12) ja vietiin kauemmas kuntapuolelle jääneistä kasvatusta, opetus- ja vapaa-ajan toiminnoista (mt. 16, vrt. Matthies HS).

Mikko Mäntysaari (2026, 28–29) kirjoittaa yhteisöllisen työn ja rakenteellisen vaikuttamisen haasteista sekä siitä, että sosiaalihuolto etäännyttää asiakkaitaan, kun sosiaalihuollon palveluja keskitetään erityispalveluina erikoissairaanhoidon tapaan. Maija Mänttari-van der Kuip (2026, 42) kirjoittaa raportissa lastensuojelusta ja siitä, kuinka päätöksenteon ja palveluiden etäännyessä ei enää pystytä huomioimaan perheiden yksilökohtaisia tilanteita ja tarpeita, vaan pyritään vastaamaan yksilöllisiin tarpeisiin koko hyvinvointialueen kattavilla samanlaisilla palveluilla. Tällainen etäisyyden politiikka (myös Vuorelma 2026, 69–78) lisää kansalaisten vastarintaa esimerkiksi sen vuoksi, että joudutaan kulkemaan palveluiden perässä pitkiä matkoja. Perheet joutuvat selviytymään itse, koska lähipalveluiden lakkauttaminen vähentää yhteisöllisyyttä ja toisista välittämistä. Raportin suosituksissa (Heikkilä ym. 2026, 6–7) kirjoitetaan sosiaalihuollon vaativan paikallisuutta ja yhteistyötä kuntien, järjestöjen ja paikallisyhteisöjen kanssa. Asiakkaan näkökulmasta arkea tukevat palvelut tulee saada läheltä ja myös päätöksentekoon tulee voida osallistua omassa arjessa.

Maaseudun sosiaalityö hyvinvointialueuudistuksen jälkeen

Maaseudun sosiaalityöstä hyvinvointialueuudistuksen jälkeen ei suoraan löytynyt oikeastaan mitään tutkimustietoa. Edellä kirjoittamani Heikkilän ym. (2026) raportista liittyy maaseudun sosiaalityöhön, -huoltoon ja -palveluihin, koska siinä kirjoitetaan lähipalveluista ja paikallisyhteisöistä. Aila-Leena Matthies (2026, 85) kirjoittaa raportissa moniammatillisesta yhteistyöstä ja siitä, ettei paikallisella tasolla toimivissa

moniammatillisissa tiimeissä tarvita järkeä hyvinvointialueen rakenteita, vaan asiat voidaan hoitaa paikallistasolla. Ennaltaehkäisevä työ, kuten Matthiesin esimerkkinä käyttämä paikallisesti toimiva koulukuraattori, tulee aina myös halvemmaksi kuin erityispalvelut, kuten lastensuojelun sijaishuolto. Lastensuojelun keskusliitto on kirjoittanut aiheesta kaksi erinomaista selvitystä (Heinonen ym. 2012 ja Paju ym. 2025), joiden sisältöä ja kustannuslaskelmia voidaan peilata myös maaseudun ja paikallisuuden näkökulmista.

Käytin runsaasti aikaa tiedonhakuun aiheesta sekä tiedonhakukanavien että kontaktieni, kuten Kokkolan yliopistokeskuksen opettajien, avulla. Yksi heistä, Niina Rantamäki, on johtanut MaaseutuDIGI- hanketta ja MaaseutuPAVE- hanketta, mutta hänelläkin oli vinkata artikkeleita ja tutkimuksia vain ajalta ennen hyvinvointialueiden aloitusta. MaaseutuPAVE- hanke keskittyi palveluverkkotutkimukseen maaseudulla ja koska hanke on juuri päättynyt, siihen liittyen on varmasti tulossa materiaalia. Janus-lehden arkistosta en löytänyt yhtään artikkelia maaseudun sosiaalityöhön liittyen vuoden 2023 alun jälkeen. Kävin läpi Maaseutututkimus- lehteä ja löysin muuta kiinnostavaa materiaalia, mutta en viittauksia maaseudun sosiaalityöhön tai hyvinvointialueuudistukseen.

Maaseutupolitiikka.fi -nettisivuilta löysin materiaalia Parempi arvioida kuin katua - Maaseutuvaikutusten arviointi hyvinvointialueiden avuksi -webinaarista, jossa muun muassa Pirkanmaan hyvinvointialueen strategia- ja yhteiskuntasuhdejohtaja Tuukka Salkoaho oli mukana. Hänen esityksensä (Salkoaho 2024) loppupäätelmä oli:

Ensi vuoden painopisteitä palveluiden kehittämisen osalta tulevat olemaan alueen väestön ja palveluiden käyttäjien luottamuksen vahvistaminen hyvinvointialueen toimintaan, palveluverkkopäätösten toimeenpano ja strategisesti johdetun monituottajuuden toteuttaminen. Näissä kaikissa maaseutuvaikutusten arvioinnilla on keskeinen sijansa.

Pirkanmaan hyvinvointialueen nettisivuilta ei kuitenkaan löytynyt maaseutuvaikutusten arvioinnista mitään. Vaikka hyvinvointialueen strategiassa korostuvat yhdenvertaisuus ja saavutettavuus, maaseudun erityisolosuhteita ei niissä oteta huomioon (Pirha 2026). Digitaaliset ja liikkuvat palvelut voivat parantaa palvelujen saatavuutta, mutta ne eivät yksin ratkaise alueelliseen eriytymiseen kytkeytyviä rakenteellisia ongelmia, kuten pitkiä välimatkoja, palvelujen keskittymistä, puutteellisia tietoliikenneyhteyksiä, vaihtelevia digivalmiuksia sekä hajanaisia asiakas- ja potilastietojärjestelmiä (Kilpeläinen 2016; Raitakari ym. 2022, 269–270; Rantamäki & Kattilakoski 2025). Myös erot palvelukriteereissä, henkilöstömitoituksissa ja toimintakäytännöissä voivat kaventaa asiakkaiden tosiasiallisia mahdollisuuksia saada oikea-aikaista ja tarpeenmukaista tukea (Pirha 2026; Perkiö ym. toim. 2025, 52, 59, 62).

Maaseutututkimus-lehdestä paikansin useita kiinnostavia pääkirjoituksia maaseutututkimuksen merkityksestä esimerkiksi maaseutututkimuksen yhteiskunnallisesta merkityksestä, monitieteisen maaseutututkimuksen mahdollisuuksista sekä maaseutututkimuksen luonteesta kriittisenä yhteiskuntatieteenä (esim. Hyyryläinen 2022; Hyyryläinen 2023; Kuhmonen 2024) sekä puheenvuoron ”Sosiaalisesti oikeudenmukainen maaseutu?”

(Jumppanen ym. 2023). Kirjoituksissa pohditaan maaseutua kokonaisuutena ja asuinpaikkana, mutta palveluiden, saati hyvinvointialueiden ja sosiaalityön näkökulmasta niissä ei sisältöä juurikaan ollut. Löysin kuitenkin yhden vertaisarvioidun tutkimusartikkelin liittyen sosiaalityöhön (Myller ym. 2025), jossa kirjoitettiin ikääntyneistä ja paikkasuhteesta valtakunnallisten ohjausasiakirjojen perusteella. Artikkelissa tuotiin esiin, että maaseutu on ohjausasiakirjoissa näkymätön eikä paikkasuhdetta maaseutuun tuoda niissä esiin esimerkiksi ikääntyneillekin tärkeän luontosuhteen näkökulmasta.

Reflektio

Tekemäni tiedonhankinnan perusteella maaseudun sosiaalityöstä löytyy hyvin vähän tutkimusta eikä käytännössä lainkaan hyvinvointialueiden perustamisen jälkeiseltä ajalta. Tämä on ilmiselvä aukko tutkimuksessa. Maaseudulla asuu kuitenkin edelleen noin viidennes suomalaisista ja alueellisesti valtaosa Suomesta lasketaan kuuluvaksi maaseutuun (Helminen ym. 2020). Vertailun vuoksi esimerkiksi Uudenmaan maakunnassa maaseudulla asui noin viisi promillea asukkaista, Pirkanmaalla noin kymmenen prosenttia ja Pohjois-Karjalassa, Kainuussa ja Lapissa kussakin yli 30 prosenttia.

Työskentelen Pirkanmaan hyvinvointialueella sellaisessa tiimissä, jonka alueeseen kuuluu useita pieniä maaseutukuntia, kolme maaseutumaista kaupunkia ja yksi Tampereen kehyskaupungeista. Tiimimme jakautuu selvästi kehyskaupunkiin painottuen, mutta liikumme toki kaikki koko alueellamme. Itse työskentelen sosiaalityöntekijänä maaseutumaisen kaupungin alueella ja työskentelen pääasiassa sekä siellä että toisessa maaseutumaisessa kaupungissa ja lisäksi yhdessä pienessä maaseutukunnassa.

Halusin tutkia maaseutua sosiaalityön kontekstina, koska pidän hyvinvointialueen yhdenvertaisuustavoitetta erittäin tärkeänä niin sosiaalityön kuin muidenkin palveluiden kannalta. Pienemmissä kunnissa työskentelyn koen palkitsevana esimerkiksi siksi, että verkostojen koollekutsuminen on tuttuuden vuoksi yksinkertaista ja voimme yhteistyössä ratkoa lasten ja perheiden haasteita. Pienemmissä kunnissa työskentely tuo mukanaan myös haasteita pitkien etäisyyksien vuoksi. Kalenteroinnissa on otettava huomioon, että matka-aika saattaa olla tunninkin siirryttäessä tapaamisesta toiseen. Koen myös, että palveluiden siiloutuminen on entisestään lisääntynyt hyvinvointialueuudistuksen jälkeen. Sama pikkukaupunki tai kunta voi kuulua jokaisella palvelulinjalla hieman erilaiseen tiimirakenteeseen. Tämä haastaa paikallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutumista suhteessa ennaltaehkäisyyn ja vaikuttavuuteen. Työntekijöiden hyvinvointia haastavat isot, keinotekoisesti luodut tiimit verrattuna paikallisesti toimivaan työyhteisöön tavoitettavuuden näkökulmasta. Muutoksia on valmisteltu ja toteutettu eri palvelulinjoilla hieman eritahtisesti eikä kenellekään taida olla vielä selvää, onko nykyinen organisaatorakenne jäämässä palvelulinjoilla pysyväksi. Koen hyvinvointialueuudistuksen tuoneen ammatillisen kehittymisen mahdollisuuksia reuna-alueilla työskenteleville. Koulutus- ja urakehitysmahdollisuudet ovat hyvinvointialueella laajat ja ammatillista pohdintaa voidaan tehdä laajemman yhteisön kanssa.

Lähdeluettelo

- Heikkilä Marja, Minna Kivipelto, Risto Kortelainen, Marjo Kuronen, Aila-Leena Matthies, Maija Mänttärivander Kuip, Mikko Mäntysaari & Johanna Vuorelma 2026: Hyvinvointialueuudistuksen arviointia sosiaalihuollon näkökulmasta. JYU Reports 100. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Heikkilä Marja 2026: Sosiaalihuolto hyvinvointialueilla. Teoksessa Heikkilä ym. 2026: Hyvinvointialueuudistuksen arviointia sosiaalihuollon näkökulmasta. JYU Reports 100. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Heinonen Hanna, Antti Väisänen & Tiia Hipp 2012: Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät? 2012. Lastensuojelun Keskusliitto.
- Helminen Ville, Kimmo Nurmio & Sampo Vesanen 2020: Kaupunki-maaseutu-alueuokitus 2018. Paikkatietopohjaisen alueuokituksen päivitys. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 21 | 2020
- Hyyryläinen Torsti 2022: Maaseutututkimuksen yhteiskunnallisesta merkityksestä. Maaseutututkimus, 30(1), 3–6.
- Hyyryläinen Torsti 2023: Monitieteisen maaseutututkimuksen askeleet kohti tieteidenvälistä ongelmanratkaisua. Maaseutututkimus, 31(2), 3–8.
- Jaakkola Eevi 2015: Yhteisöllisyys syrjäisellä maaseudulla asuvien ikääntyneiden arjessa. Lapin Yliopisto, Rovaniemi.
- Juhila Kirsi 2018: Aika, paikka & sosiaalityö. Vastapaino, Tampere.
- Jumppanen Aapo, Marja Enbuska, Atte Penttilä & Toni Rajala 2023: Sosiaalisesti oikeudenmukainen maaseutu? Maaseutututkimus, 31(2), 80–88
- Kannasoja Sirpa & Ruonakangas Santra 2021: Rakenteellisen sosiaalityön tekemistä estävät tekijät. Teoksessa Kati Närhi, Sirpa Kannasoja, Tuomo Kokkonen, Niina Rantamäki ja Santra Ruonakangas (toim.): Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa. 117–134.
- Kilpeläinen Arja 2016: Teknologiavälitteisyys kylälaisten arjessa. Tutkimus ikääntyvien sivukylien teknologiavälitteisyydestä ja sen rajapinnoista maaseutusosiaalityöhön. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Kuhmonen Irene 2024: Maaseutututkimus kriittisenä yhteiskuntatieteenä. Maaseutututkimus, 32(2), 3–9.
- MaaseutuDIGI 2023: Digisyrjäytymisen arki maaseuduilla. www.chydenius.fi/fi/hankkeet/maaseutudigi
- MaaseutuPAVE 2024: Palveluverkkomuutokset ja yhteisötalouden rooli maaseutualueilla. www.chydenius.fi/fi/hankkeet/palveluverkkomuutokset-ja-yhteisotalouden-rooli-maaseutualueilla-maaseutupave
- Matthies Aila-Leena 2025: Tuhoutuuko sosiaalihuolto hyvinvointialueilla? Helsingin Sanomat 3.11.2025.
- Matthies Aila-Leena 2026: Kolme kallista virhettä: Mitä korjauksia on tehtävä. Teoksessa Heikkilä ym. 2026: Hyvinvointialueuudistuksen arviointia sosiaalihuollon näkökulmasta. JYU Reports 100. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Myller Terhi 2022: Sosiaalityön ammatillinen työkalutuuuri suhdeperustaisena sosiaalityönä maaseudulla ja kaupungissa. University of Eastern Finland, Kuopio.
- Myller Terhi 2025: Sosiaalityö hyvinvointialueiden hyvinvointisuunnitelmissa. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 33(1), 61–80.
- Myller Terhi, Outi Autti, Päivi Magga & Tuula Kukkonen 2025: Onko maaseudulla ikäihmisiä? Ikääntyminen ja paikkasuhde valtakunnallisissa ohjausasiakirjoissa. Maaseutututkimus, 33(2), 34–56.
- Mänttä- van der Kuip Maija 2026: Mitä kuuluu hyvinvointialueuudistuksen jälkeiseen lastensuojeluun? Teoksessa Heikkilä ym. 2026: Hyvinvointialueuudistuksen arviointia sosiaalihuollon näkökulmasta. JYU Reports 100. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Mäntysaari Mikko 2026: Sosiaalihuolto väliarviointissa. Teoksessa Heikkilä ym. 2026: Hyvinvointialueuudistuksen arviointia sosiaalihuollon näkökulmasta. JYU Reports 100. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

- Nikupeteri Anna, Henna Nurmi, Lauri Lantela, Jaana Leinonen, Kati Kallinen, Tuija Turunen & Merja Laitinen 2021: Hyvinvointia tukevien lähipalveluiden saavutettavuuden kehykset vanhempien ja nuorten näkökulmasta. Focus Localis, Vol 49 Nro 2 (2021).
- Niskala Asta 2008: Salatusta suhteesta kahden kimppaan: analyysi sosiaalityön prosessin rakentumisesta. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Paju Petri, Riikka Westman ja Julia Kuokkanen 2025: Miten lasten suojelun kustannukset kertyvät II. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 1/2025.
- Pekkarinen Anna & Kiviranta Joonas 2023: Toimisto vai yhteisö sosiaalityön toimintaympäristönä? Janus, Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 31(2). 210–217.
- Perkiö Elina, Anna Pekkarinen & Riikka Sujamo 2025: Sosiaalityön ammattilaisten kokemuksia palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta – sosiaalinen raportti.
- Perustuslaki 1999/731.
- Perustuslakivaliokunta 2017. Valiokunnan lausunto PeVL 26/2017 vp.
- Pirha 2026: Pirkanmaan hyvinvointialueen strategia 2026 – 2029.
- Pohjola Anneli & Satka Mirja 2022: Sosiaalialan tietoperusta sosiaali- ja terveydenhuollon uudessa palvelujärjestelmässä. Janus, Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti. 30(3), 289–295.
- Pugh Richard & Cheers Brian 2010: Rural social work. International perspectives. Policy Press, UK, Bristol.
- Raitakari Suvi, Takala Henna & Saario Sirpa 2022: Riskit ja luottamus syrjäseudun aikuissosiaalityön kotikäynneillä. Teoksessa Raitakari Suvi, Günther Kirsi & Räsänen Jenni-Mari (toim.) 2022: Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus. Tampere University Press, Tampere. 248–282.
- Rantamäki Niina, Kattilakoski Mari & Halonen Maija 2021: Alueellinen yhdenvertaisuus maakunnallistuvissa sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteissa. Yhteiskuntapolitiikka 86 (2021):4. 383–394.
- Rantamäki Niina & Mari Kattilakoski 2025: Digiköyhyyden juurisyyt ja sosiaalityön rooli niiden ratkaisemisessa. Tutkiva sosiaalityö, 2025, 69–78.
- Roivainen Irene 2017: Kaupunki- ja maaseutuosiaalityö. Teoksessa Roivainen Irene & Ranta-Tyrkkö Satu 2017: Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. United Press (kustannuspaikka tuntematon). 121–129.
- Salkoaho Tuukka 2024: Maaseutuvaikutusten arviointi Pirkanmaan hyvinvointialueella. www.maaseutupolitiikka.fi/uploads/PDF-esitykset-poytakirjat-luonnokset-liitteet/Tuukka-Salkoaho26.11.2024.pdf
- Therborn Göran 2014: Eriarvoisuus tappaa. Vastapaino, Tampere.
- Tynkkynen Liina-Kaisa, Satu Paatela, Anna-Mari Aalto, Ilmo Keskimäki, Eeva Nykänen, Mikko Peltola, Timo Sinervo, Tuukka Tammi & Marjaana Viita-aho (toim.) 2025: Tilannekuvia hyvinvointialueilta – muutokset palvelujärjestelmässä sote-uudistuksen alkuvuosina. Raportti 3/2025. THL, Helsinki.
- Virkki Tuija, Vartiainen Anssi, Kettunen, Pekka & Heinämäki Liisa 2011: Sosiaalipalvelut muutoksessa. Kuntalaisten ja henkilöstön näkemyksiä Paras-uudistuksesta. Raportti 6/2011. THL, Helsinki.
- Vuorelma Johanna 2026: Etäisyys ja demokratia suomalaisessa hyvinvointivaltiossa 2020-luvulla. Teoksessa Heikkilä ym. 2026: Hyvinvointialueuudistuksen arviointia sosiaalihuollon näkökulmasta. JYU Reports 100. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.